

ERKEN YAŞTA EVLİLİKLERİN ÖNLENMESİ KONUSUNDA YARGININ ÜSTLENEBİLECEĞİ ROL

The Assumed Role of the Jurisdiction in the Prevention of the Juvenile Marriages

Prof. Dr. Meral SUNGURTEKİN ÖZKAN*

GİRİŞ**

Üç bölümden oluşan bu makalenin amacı, erken yaşta yapılması söz konusu olan resmi evlilikler bakımından, evlenme izni için başvuruda bulunulan mahkemenin ve yargıcın ülkenin gelişmesi bakımından da son derece önemli olan konuya yaklaşımının ne yönlere olabileceğinin ortaya konmasıdır. Konu sadece kadın hukuku ile ilgili olmayıp yeni nesillerin yetiştirilmesini de ilgilendiren sosyal ve ekonomik kalkınmışlık bakımından da önem arzeden bir konudur.

İlk bölümde erken yaşta evliliklerin nedenleri ile ortaya çıkarıldığı bireysel ve toplumsal açıdan önem arzeden sonuçlar tespit edilecektir.

İkinci bölüm, 4721 sayılı Medeni Kanunumuz hükümleri ile konunun ele alınmasına ayrılmıştır.

Son bölümde Aile Mahkemelerinin Kuruluş ve İşleyişi Hakkındaki 4787 sayılı Kanun çerçevesinde erken evliliğe izin verilmesi

---

* Yaşar Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Usûl-İcra ve İflâs Hukuku Anabilim Dalı Başkanı

** 3 ARALIK 2012 tarihinde gerçekleştirilen "HUKUKİ BOYUTUYLA ÇOCUK GELİNLER ULUSLARARASI KONFERANSI"nda sunulan "ERKEN YAŞTA EVLİLİKLER BAKIMINDAN YARGININ İŞLEVİ" adlı bildiriden türetilmiştir.

konusundaki başvuruların mahkemece nasıl değerlendirildiği genel olarak ele alınarak konuya dair ülkemizdeki örnek yargı kararlarına yer verilecektir.

1. BÖLÜM : Erken Yaştaki Evliliklerin Ortaya Çıkardığı Bireysel ve Toplumsal Sorunlar ve Erken Evlilik Sebepleri

Erken yaştaki hamileliklere bağlı düşükler ve ölü doğumlar gibi fiziksel sorunların yanında erken yaşta alınan ağır sorumlulukların sebebiyet verdiği psikolojik sorunlar, özellikle sosyalleşememe, ataerkil ailede maruz kalınan baskılar özellikle kayınvalide ve pederden gelen baskı ve talepler, içe kapanma vb.ne dayanan ruhsal sıkıntılar, bireysel anlamda ortaya çıkan olumsuzluklardır. Öte taraftan eğitim yaşamının sona ermesi, kadının eğitim hayatının dışından kalışı, iş hayatına katılamayışı, kendine ait geliri olamayışı, daima eşi ve onun ailesine bağımlı oluşu, sadece erkeğin çalışması sebebiyle gelir yetersizliği ve yoksullaşmanın söz konusu oluşu, bireysel olduğu kadar toplumsal bakımdan da olumsuzluklar içeren bir konu ile karşı karşıya bulunulduğunu gösterir. Bunlara iletişimsizlik, aile içi şiddet vb.lerini de eklemek mümkündür.

Tüm bu olumsuzluklar, sadece genç kızlarımızı, kadınlarımızı değil, dünyaya gelen bebeklerini de içine alarak ve katlanarak toplumumuzu da ilgilendiren bir nitelik gösterir. Toplumsal gelişmemizin önünde bir engel niteliğini kazanan ve toplumsal sorunlar yumağının ana halkalarından birini oluşturan konu bu bakımdan çok önemlidir.

Türkiye yüzünü Batıya dönmüş gelişmeyi batılılaşma olarak algılayan, AB ile bütünleşme çabalarının bir göstergesi olarak AB Bakanlığı kurmuş bir ülke olarak gelişmesinin önündeki bu ciddi engeli aşmak durumundadır. Kadınlarımızın eğitim ve iş hayatının dışında kalmasının en önemli sebebi, erken yaşta yaptıkları evlilikler ve çok sayıda bakamayacağı kadar çocuk sahibi olan ailelerdir.

Konunun sadece kadın hakları mücadelesi olarak algılanmayıp ülkemizin gelişmemesinin sebeplerinden biri olarak düşünülmesi daha geniş perspektifle değerlendirilmesi isabetli olacaktır.

Sorunun bu şekilde ortaya konuşunun ardından erken yaşta evliliklerin nedenlerinin tespiti ve bu nedenlerin ortadan kaldırılmasına yönelik yargının işlevinin ne şekilde olabileceği ortaya konacaktır.

Nedenleri ekonomik ve sosyo kültürel kaynaklı olmak üzere gruplamak mümkündür. Ekonomik olanlarının başında yoksulluk ve kız çocuklarının evlilik pazarı içindeki değerini tespit ve bu bağlamda kız çocuklarının paraya dönüştürülmesi düşüncesi(başlık parası olgusu), mirasın bölünmesinin önlenmesi arzusu, ailenin malvarlığının korunması düşünceleri sayılabilir. Evlendirilen küçük yaştaki kız çocukları yemekten temizliğe çocuk bakımından ev ekonomisine katkı gibi birçok beklentiye de muhatap olmaktadır.

Sosyo kültürel sebepler ise, henüz tek evlilik olgusunun ülkemizde yerleşmemiş olması ve çoklu evliliklerdeki ebeveynlerin eğitimsizliği, kız çocuğu namusunun korunmasının onun biran önce evlendirilmesini gerektirdiği düşüncesi, kadınların fedakarlık timsali olarak algılanması, en iyi anne, en iyi eş, en iyi aşçı olduğu yolundaki abartılı beklentiler, kadının ne yazık ki hala meta olarak algılanması gibi sayıları artırılacak birçok hususu içermektedir.

2. BÖLÜM : 4721 Sayılı Medeni Kanun Çerçevesinde Erken Yaşta Evlilikler ve Yargının Rolü

Bu çalışma bakımından erken yaşta evlilikten reşit olma yaşı 18'in altında gerçekleştirilen resmi nikahla yapılan evlilikler anlaşılmaktadır. Bu ya MK.m.124/II gereğince 16 yaşını doldurmuş gençlerin kanunun aradığı şartların bulunduğu durumlarda mahkeme vereceği izin ile evlenmeleri ya da mahkemeden alınan yaş büyütme kararlarıyla gençlerin evlilik yapmalarının önünün açılması suretiyle olmaktadır. Gerek evlilik izni başvuruları gerek yaş büyütme talepleri çekişmesiz yargı işi olarak resen araştırma ilkesine tabi bulunmaktadır. Mahkemenin her iki başvuru bakımından da yapacağı inceleme ve vereceği karar toplumsal önemi haizdir.

Hukukumuzda göre asgari 17 yaşın doldurulması ile genç kız ve erkek evliliğe ehil hale gelmektedir. 4721 sayılı Medeni Kanunumuz

bu konuda kadın-erkek ayrımı yapmamıştır¹. Her iki cinsiyet için de 17 yaşın doldurulması ile evlilik yaşına ulaşılmış olmaktadır. Oysa genel erginlik yaşı 18 olarak belirlenmiştir. Kaynak İsviçre MK' nun genel erginlik yaşı ile evlilik yaşını 18 olarak belirlediği ve bunun hukuken de makul görüldüğü belirtilmelidir. Ergin olmadığı için hiçbir hukuki işlemi yapmaya tam olarak ehil görülmeyen yani tam fiil ehliyetine sahip olmayan genç erkek ya da kızın, kendisine maddi ve manevi ağır sorumluluklar yükleyen evlilik kurumuna yönelik iradesini ortaya koyup evlilik sözleşmesi yapmaya ehil olduğunun kabul edilmesi tutarlı olmaktan uzaktır².

Yabancı hukuk sistemlerinin bazılarında örneğin Yunanistan hukukunda da erkek için 18, kadın için 14 yaş evlilik yaşı olarak düzenlenmiştir.³ Ancak kaynak kanun İsviçre MK. olduğu için İsv.MK.m. 94 ile paralellik bulunması yani ülkemizde de evlilik yaşının genel erginlik yaşı ile aynı olmasının tercih edilmesi uygun olacaktır. Hukuken etkisinde olduğumuz Alman hukukunda da erkek ve kadın için evlilik yaşının alt sınırının 18 oluşu⁴, bu yöndeki beklentiyi desteklemektedir.

Kanunkoyucunun genel erginlik yaşının altında bir yaşı evlilik yaşı olarak öngörmesinin birçok sebebi bulunmaktadır. Ülkemizdeki erken yaşta evlenme geleneği bulunuşu, Cumhuriyet öncesi dönemde özellikle (islam hukukunda) buluşa erenin evlenmesinin

---

¹ Önceki MK'muz evlenme yaşına erkekler için 17, kadınlar için 15 yaşın tamamlanmasıyla ulaşılan yaşlar olarak kabul etmekteydi.

² Aynı yönde AKINTÜRK,T. Yeni MK'a uyarlanmış Aile Hukuku, 7. Bası, İstanbul 2002, s. 59. Ancak yazar, cinsi hayata katılma içgüdüsünün genel erginlik yaşından önce geliştiği yönündeki düşünce ve ahlaki ve sosyal kaygılarla hareket eden kanunkoyucuların cinsel içgüdüye dayanan fizyoloji ihtiyaçların giderilmesinin evlilik içinde karşılanmasını sağlayan önlemler almıştır. Genel erginlikten ayrı bir evlilik yaşı tespit de bu gerekçyledir düşüncesinde (AKINTÜRK, s. 59, TEKİNAY, S.S. Türk Aile Hukuku, 7. Bası, İstanbul 1990, s. 69).

³ Diğer örnekler için bkz. AKINTÜRK, s. 59 (İtalyan hukukunda erkek için 16, kadın için 14, Avusturya hukukunda erkek için 21, kadın için 16 yaş gibi).

⁴ İsveç hukukunda da aynı şekilde.

mümkün oluşu ve kırsal kesimde erken evlenme alışkanlığı, bu sebepler arasında sayılabilir.

Ancak toplum yaşamının düzenleyicisi olan “Hukuk”un nasıl bir toplumun hedeflendiği perspektifi ile yerleşmesi zaman alsa mücadele gerektirse de eğitim alanında alınacak önlemlerle ve sağlık hizmetleri alanında doğum kontrolü , anne ve çocuk sağlığı konusundaki destekleyici çalışmalarla alt yapı da oluşturularak konuya ilişkin önemli bir görevi yerine getirebileceği şüphesizdir. Bu ise, siyasal iktidarın bu yöndeki samimi niyet ve iradesiyle gerçekleştirilecek bir husustur. Ancak küreselleşen dünyada özellikle uluslararası anlaşmaların onayı, onay koyan ülkelere konuya ilişkin yasal düzenleme değişikliği yapma görevi yükleyebilmektedir. Bu bağlamda ülkemizde de onaylanan CEDAW (Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi Sözleşmesi) m.16/II ve m.2/f b- ve Çocuk Hakları Sözleşmesi, genel erginlik yaşının evlilik yaşı olarak da benimsenmesi ve bu yönde yasal düzenleme getirilmesi bakımından bağlayıcı düzenlemelerdir.

Sıradan bir borçlar hukuku sözleşmesini kendi başına yapamayacağı düşünülen 17 yaşını doldurmuş bir genç kız ya da erkekten evlilik gibi hayati önemi haiz bir konuda karar almasının yaşamını şekillendirmesinin beklenmesi, ciddi bir çelişki olarak görülmelidir.

Öte taraftan yargı organı da 16 yaşını doldurmuş genç kız ya da erkeğe son derece istisnai olarak ve gencin gerçek iradesinin evlenme yönünde olduğunun ve evlenme yeterliliğinin saptandığı halde evlenme izni vermelidir.

Bir taraftan evlilik yaşının en azından genel erginlik yaşı ile aynı olması hatta belki de onun üstüne çekilmesi, diğer taraftan da mahkeme izni ile evlenmelerin ve yaş büyütmenin son derece istisnai olarak mümkün olması, yapılan evliliklerin sağlıklı işleyişi ve eşlerin birbirini sevdiği ve saydığı bir ortamda yetişen nesillerin çok daha sağlıklı, başarılı ve mutlu olacağı gerçeği ile de uyumludur.

Evlilik yaşının 17 olması ve hatta olağanüstü hallerde ve pek önemli sebep bulunması halinde, 16 yaşını doldurmuş gençlere mahkemece evlenme izni verilmesini kabul etmek, ülkemizin imza

koyduğu Çocuk Hakları Sözleşmesi ve CEDAW' a uygun olmadığı gibi kaynak İsviçre MK m. 94 ile de uyumlu değildir.

Çocuk Hakları Sözleşmesi Madde 1: "Bu sözleşme uyarınca çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç 18 yaşına kadar her insan çocuk sayılır". Dolayısıyla MK'muz genel erginlik yaşını 18 olarak belirlediğine göre 18 yaşından küçükler çocuktur. MK. m.12 gereğince mahkemece ergin kılınma halinde ise, söz konusu kişinin evlilik yaşına erişilmemişse (Bugünkü mevzuata göre 17 yaşını doldurmuş değilse) yasal temsilcisinin izni dahi olsa evlenmesi mümkün olmaz. Bu kişi ya MEVCUT DÜZENLEMELER gereğince ya 17 yaşını doldurur ya da 16 yaşının doldurulmuş olması halinde, MK. m.124/II'deki şartlar da bulunmak kaydıyla mahkemeden izin alarak evlenebilir⁵. Kanımızca söz konusu yaşlarda evlilik çocuk evliliğidir ve ülkemizin imza koyduğu uluslararası sözleşmeler ve yüzünü döndüğü çağdaş dünyayla uyumlu değildir.

3. BÖLÜM : 4787 Sayılı Aile Mahkemeleri Kanunu Gereğince Evlilik İzni Verilmesi

MK.m. 124/II çerçevesinde 16 yaşını doldurmuş kadın ya da erkek olağanüstü durumlarda ve pek önemli bir sebeple hakimden evlenmesine izin verilmesini talep edebilmektedir. Dikkat edilirse bu düzenleme hakime geniş bir takdir yetkisi vermiştir. Bu takdirin kullanılmasında dikkat edilmesi gereken hususlara değinilerek 4787 sayılı Aile Mahkemeleri Kanunu gereğince aile mahkemelerinin yapıları da değerlendirilerek yargıçların karar verirken neleri göz önünde bulunduracağı irdelenecektir.

Küçük olan kişi normal evlilik yaşına (bugün için 17 yaşını doldurma) ulaştığında mümeyyiz olma şartıyla ana-baba (veli) ya da vasisinin izni ile evlenebilmektedir (MK. m. 126-127).

On altı yaşın doldurulması halinde ise, mahkemeden evlenmeye izin verilmesi istenebilmektedir. Bu talebi, bir çekişmesiz yargı işi olarak (HMK. m.385) mahkeme yapacağı inceleme sonucunda

⁵ TEKİNAY, s. 71, VELİDEDEOĞLU, H. V., Türk Medeni Hukuku, C.II Aile Hukuku, 5. Bası, İstanbul 1965, s. 58; AKINTÜRK, s. 61.

karara bağlamaktadır. Kural olarak basit yargılama usulü ile ve aksine hüküm bulunmadığına göre re'sen araştırma ilkesi gereğince ve mutlaka evlenme izni verilecek genç ve onunla evlenecek olan kişi dinlenmek ve gerçek iradelerinin evlenme yönünde olup olmadığı araştırılarak olanak bulundukça da veli ya da vasisi dinlenmek suretiyle, somut olay adaletini tesis edecek bir mahkeme kararı verilmelidir.

Takdir yetkisi konusunda dikkate edilecek hususlar şunlardır:

1) Takdir yetkisini kullanmak durumunda olan yargıç, **takdir yetkisi sınırları içinde** kalmalıdır.

2) Takdir yetkisi MK.m.4'ün de belirttiği gibi **hakkaniyet sınırları** içinde kalmalıdır.

3) Yine MK. m. 4 gereğince yargıcın seçeceği **çözüm hukuka (usulünce onaylanmış uluslararası andlaşmalar da, "hukuk" kavramına dahildir) uygun olmalıdır**. Takdir yetkisini gerekçeli kullanmalıdır, bir başka deyişle takdirinin nedenlerini de tatminkar şekilde açıklamalıdır.

4) Eğer yasa takdir yetkisinin kullanılabilmesini yargıcın bazı koşullara uymasına bağlamışsa (MK.m. 124/II'deki şartlar) bunların da gerçekleşmiş olması gerekir.

5) Şekli bir inceleme asla yeterli olmayacaktır. Yargıç, talepte bulunanda da ve evlenmek istediği kişide de evlilik yönünde gerçek bir iradenin mevcudiyetini aramalıdır. 4787 sayılı Aile Mahkemeleri Kanunu gereğince mahkemede görevli olan sosyal hizmet uzmanı ve psikologlardan da yardım alarak evlilik kurumunun gerektirdiği ruhsal-zihinsel ve bedensel yeterliliğin taraflarda bulunup bulunmadığını, evliliğin taraf menfaatlerine uygun olup olmadığını tespit ederek **"olağanüstü haller ve pek önemli sebep"** kavramlarının da içini bu bağlamda değerlendirerek doldurup hukuka uygun ve toplumsal bakımdan da tahammül edilebilir bir karar verilmesi isabetli olacaktır.

Nitekim uzmanlar evlenmesine izin istenen kişinin psikolojik travma yaşayıp yaşamadığını bunu atlatıp atlatmadığını incelemeli, raporunu da mahkemeye sunmalıdır.

Uzmanın raporuna göre aile mahkemeleri, önce taraflara gerekli ikazları yaparak düşünme süresi vermeli ve bu sürenin izlenmesini sağlamalıdır. Uzmanların, mahkeme önündeki uyumsuzlukla ilgili olarak yaptıkları araştırma ve inceleme sonunda sundukları rapor ve görüşler, karar vermekte en önemli argümanlardır. Esasen 4787 SK. m. 5'e göre uzman görüşü alınması yargıcın takdirinde ise de, erken yaşta evlilik konusundaki izin taleplerini inceleyen yargıcın bu uzman görüşünü almak, sunulan uzman görüş ve raporlarına ilişkin eksiklik ya da açıklığa kavuşturulması gerektiğini düşündüğü hususları da ek rapor ile tamamlamak veya yeniden incelemek imkanını değerlendirmesi uygun olacaktır.

Her aile mahkemesinde birer psikolog, birer pedagog ve birer sosyal çalışmacı bulunacağı 4787 sayılı Aile Mahkemeleri Kanununun 5.maddesinde belirtilmiştir.

Aile mahkemelerinde çalışacak uzmanlar Adalet Bakanlığınca atanmaktadır. Uzmanın evli ve çocuk sahibi, otuz yaşını doldurmuş ve aile sorunları alanında lisansüstü eğitim yapmış olması tercih sebebidir. Fakat bu şartları taşıyan uzmanların bulunmaması durumunda alanında kariyer sahibi serbest çalışan uzmanların atanması da mümkündür. Nitekim aynı maddenin son fıkrasında da bu görevlilerin bulunmaması, iş durumlarının müsait olmaması veya görevin bunlar tarafından yapılmasında hukuki veya fiili herhangi bir engel bulunması ya da başka bir uzmanlık dalına ihtiyaç duyulması hallerinde, diğer kamu kurum ve kuruluşlarında çalışanlardan veya serbest meslek icra edenlerden yararlanılabileceği belirtilmiştir.

Örnek bir mahkeme kararının da burada bulunmasının isabetli olacağı düşüncesiyle aşağıdaki karara yer vermekteyiz.

ANKARA 8. AİLE MAHKEMESİ GEREKÇELİ KARAR (ESAS NO: 2009/906 KARAR NO : 2009/1277) Dava tarihi 08/07/2009 Karar tarihi : 26/10/2009 : Mahkememizde görülmekte bulunan

evlenmeye izin davasının⁶ yapılan açık yargılamasının sonunda, GEREĞİ DÜŞÜNÜLDÜ: Davacılar⁷ dava dilekçesinde ve diğer aşamalarda, kızları F---- Ş----'n 30.06.1993 doğumlu olup bir akrabalarıyla nişanladıklarını, gençlerin evlenmek için acele ettiklerini ileri sürerek, evlenmesine izin verilmesini istemişlerdir. Dava, 17 yaşını henüz doldurmamış olan küçüğün evlenmesine izin verilmesi istemine ilişkindir. TMK'nun 124/2 maddesi uyarınca "Hakim **olağanüstü durumlarda ve pek önemli bir sebeple** 16 yaşını doldurmuş olan erkek veya kadının evlenmesine izin verebilir." İncelenen nüfus kayıt örneğinden, küçük F----'n 16 yaşında olduğu, henüz 17 yaşını doldurmadığı anlaşılmıştır. Buna göre küçük F----'n evlenmesine yaşı itibariyle izin verilmesinde sakınca yoktur. Ne var ki yasa da yer aldığı üzere davacıların isteminin kabul edilebilmesi için **olağanüstü durum ya da pek önemli bir sebebin** ileri sürülmüş ve kanıtlanmış olması gerekir. Somut olayda davacıların, küçük F----'n evlenmesi için öne sürdükleri "**bir akrabalarıyla nişanlı olması ve evlenmek için acele etmeleri**" gibi nedenler, olağanüstü durum ya da pek önemli bir sebep olarak kabul edilemez. Bu nedenlerle davanın reddine karar verilmiştir. Ancak açık olarak dile getirilmemiş olmasına karşın, ailenin küçük F----'ı evlendirmek istemesindeki temel nedenin, çocuk sayısındaki çokluk, (6 çocuklu) buna karşın ailenin ekonomik ve sosyal olarak güçsüzlüğü olması kuvvetli bir olasılıktır. Bu nedenle 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluşu hakkındaki Yasa'nın 6. maddesi uyarınca, ailenin ekonomik ve sosyal anlamda desteklenip güçlendirilmesi ve küçük yaşta evliliğin yaratabileceği sorunlara ilişkin olarak kardeşlerinin okumaya yönlendirilebilmesi için **re'sen Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü, İl Sağlık Müdürlüğü ve Belediye Başkanlığına yazılar yazılmasının aile mahkemelerinin kuruluş amacına uygun olacağı düşüncesiyle** aşağıdaki hüküm kurulmuştur. H Ü K Ü M: Yukarıda açıklanan nedenlerle, davanın reddine, **gereğince belirtilen kuruluşlara ailenin ekonomik ve sosyal anlamda desteklenmesi ve küçük yaşta evliliğin sakıncaları**

⁶ Esasen bu bir dava değil HMK.m. 382/2, b, 1 gereğince çekişmesiz yargı işidir.

⁷ Davacı yerine talepte bulunan ifadesinin yer alması daha uygundur.

hususunda bilinçlendirilmesi için re'sen müzekkereler yazılmasına şeklinde verilen kararın birçok bakımdan örnek alınması mümkün bir karar olduğu belirtilmelidir.

- ⊙ Evlilik izni davalarında, evlilik danışmanlık hizmeti verilmelidir. Ankara 8. Aile Mahkemesi, bu kararıyla ailesinin 16 yaşındaki F.Ş.'yi bir akrabasıyla evlendirmesine izin vermemiş, **F.Ş.'nin ailesinin ekonomik ve sosyal anlamda desteklenmesine ve çocukların okula yönlendirilmesine hükmederek onun eğitim ve iş hayatından çekilmesine onay vermemiştir.**
- ⊙ "Türkiye'de erken evlilikler için pek çok başvuru yapılmaktadır. Erken evliliklerin birçoğunun çocuğun rızası dışında gerçekleştiği unutulmamak gerekir. Yalnızca ana-babanın görüşü yetmez. Asıl evlenmesi söz konusu olan gençlerin evlilik iradesine sahip olup olmadığı ve fiziksel ruhsal ve zihinsel olarak evlilik için yeterli olup olmadıklarının belirlenmesi gerekir.
- ⊙ Bu yüzden küçük yaştaki çocukların evlenme taleplerinin dikkatle araştırılması ve **evliliği gerektiren çok önemli sebebin bulunması ve bunun insan haklarına uygun olduğunun da** tespit edilmesi gerekir. VELİDEDEOĞLU Hocamız yıllar önce yazdığı kitabında verdiği örnekle konuya açıklık getirmiştir. "Bir haydut tarafından kaçırılıp kızlığı bozulmuş bir genç kızın söz konusu haydutla evlenmesinde hiçbir menfaati yoktur"⁸. Hatta bunun insan haklarına uygun olduğundan da söz edilemez.
- ⊙ **Yalnızca anne ve babasının evliliğe olumlu bakması bir çocuğun hayatını değiştirmek için özellikle eğitim hakkından ve bir iş sahibi olup çalışma hakkından mahrum olma olasılığının yüksekliği de düşünüldüğünde, yeterli olmak gerekir. Çocuğun özgür iradesi ile evlenmek istediğinden emin olunmalıdır.**

---

⁸ s. 59-60.

- ⊙ Evliliğe izin başvurusunda ekonomik güçlüklerle değinilmiş olmasa dahi genellikle çocuğun ailesinin yoksulluk nedeniyle kızlarını evlendirmeye çalışması ya da namusunun korunması için biran önce evlendirilmesi düşüncesi gibi gerekçelerle erken yaşta evlendirilmeleri söz konusu olmaktadır.
- ⊙ Burada söz konusu olan inceleme resen araştırma ilkesinin uygulandığı bir çekişmesiz yargı işidir. Yargıcın talebi değerlendirirken çok yönlü değerlendirmede bulunması talebin gerçekten hangi sebepten kaynaklandığını tespitte çalışması gereklidir. Bu yüzden ana baba olanak bulunduğu dinlenir ama onların evlilikle ilgili ifadelerine gereğinden fazla önem verilmemelidir. Önemli olan evlilik kurumuna dahil olacak genç kadın ve erkeğin iradelerinin ne yönde olduğunun tespitidir. Ayrıca evliliğe hazır olup olmadıklarının ve gereklerini karşılayıp karşılayamayacaklarının da tespiti gerekir.
- ⊙ 2023 hedeflerini ortaya koymuş yüzünü Çağdaş dünyaya dönmüş CEDAW (Kadınlara Karşı Ayrımcılığı Önleme Sözleşmesi) ve Çocuk Hakları Sözleşmelerine taraf, 18 yaş altındaki genç kızları da kadın olarak değerlendiren İstanbul Sözleşmesini de ilk imzalayan ülke olan TC. Devletin aile mahkemesinde görev yapan yargıçları, söz konusu sözleşmeler bağlamında erken yaşta evliliğe dair başvuruları değerlendirerek karara bağlamalıdır.

“olağanüstü durumlarda ve pek önemli sebeple” ibaresinden anlaşılması gerekenin ne olduğu konunun en önemli meselelerinden biridir. İlk akla gelen kadının **hamile kalmış olması ise de**⁹, doktrinde nişanlı kızın öksüz kalıp bakımsız kalmış olması, erkeğin

---

⁹ KANIMIZCA BU DURUMDA salt hamile kalmış olmak(örneğin rıza dışı cinsel birleşme sonucu ise) buraya yani olağanüstü durum ya da pek önemli sebebe dahil edilmeyerek kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olarak söz konusu gencin hamileliğinin sonlandırılmasını isteyebileceğini kabul etmek uygun olur.

ya da kızın ölüm tehlikesi içinde bulunması, gibi haller de belirtilmiştir. Dar olarak yorumlanması ve takdir yetkisinin mahkemece istisnai olarak evliliğe izin verilmesi istikametinde tesis edilmesi amaca daha uygun olacaktır. Zira genel erginlik yaşının altında bir evlilik yaşının yasayla benimsenmiş olmasının yerindeliği ciddi şüphe altındayken bu yaşın da altında bir yaştaki gencin evliliğine izin verilmesi, ancak yaşam hakkının tehlikede olması halinde söz konusu edilmelidir. Sosyal hukuk devletinde gencin öksüz ve bakımsız kalmış olması ya da evlendiğinde anababasına da yardım edebilecek olması gibi sebepler evliliğe izin verilmesini gerektirici pek önemli sebep, olağanüstü durum olarak değerlendirilemez. Söz konusu hallerde sosyal hukuk devleti kurumları aracılığıyla öksüz ve bakımsız gence ya da maddeten desteklenmesi gereken ailesine yönelik önlemleri almakla yükümlüdür.

Bu arada çocuk yaştaki gençlerin yaşları Asliye Hukuk Mahkemesinden alınan yaş büyütme kararları ile yaşları büyütülerek evlenme yaşını tamamladığı bu suretle evlendirildiği de bir gerçektir. Bu konuda da verilecek karar da resen araştırma ilkesi gereğince mahkemece yaptırılacak ciddi tıbbi incelemeler sonucundaki raporlar ve tanık ifadeleri ile yargıç vicdanen kanaat getirdiğinde verilmelidir. Bu yol da istisnaen evlilik yolunu açar bir mahiyette algılanmalıdır. Uygulaması dar olmalıdır.

SONUÇ

Mustafa Kemal Atatürk'ün şu sözlerini hatırlatmakta yarar görmekteyiz. "Milletimiz güçlü bir millet olmaya azmetmiştir. Bunun gereklerinden biri de kadınlarımızın her konuda yükselmelerini sağlamaktır. Bundan dolayı kadınlarımız ilim ve fen sahibi olacaklar ve erkeklerin geçtikleri bütün öğretim basamaklarından geçeceklerdir". Bir başka sözünde ise, "Bizim dinimiz hiç bir vakit kadınların erkeklerden geri kalmasını talep etmemiştir! Allah'ın emrettiği şey erkek ve kadın müslümanların ilim ve irfan edinmeleridir. Kadın ve erkek bu ilim ve irfanı aramak ve nerede bulursa oraya gitmek ve onunla mücehhez olmak durumundadır" diyen Mustafa Kemal'in çağdaş bir Türkiye yaratma idealinin en önemli halkalarından olan

eğitimli, üretime katılan ve ülke ekonomisine katkı koyan kadınlar her bakımdan ancak belirli bir olgunluğa eriştikten sonra yaptıkları evliliklerde iyi birer anne olarak da sorumluluklarının gereğini yerine getirebilir. Bu sözlerde de belirtildiği üzere kadın ilim ve fen sahibi olacak ve erkeklerin geçtiği tüm öğretim basamaklarından geçecektir. Zira onlar evlat yetiştirecektir. *Erkeklerden daha çok aydın, daha çok feyizli, daha fazla bilgin olmaya mecburlar.* Erken yaşta evlilik taleplerini karara bağlamak durumunda olan yargıçlarımızın da konuya taşıdığı toplumsal önemden ötürü hassasiyetle yaklaşımları kaçınılmazdır.